

strani 43. spomenutog djela) da pjesma Hadži Derviš-efendije toliko zaostaje za pjesmom Derviš-paše »da je ne može ni dovikati«.

U mogućnosti smo da objavimo pjesme dvojice Derviša, zatim pjesmu o Mostaru od nepoznatog pjesnika Tab'ije, pjesmu o mostarskoj ćupriji od Medžazije — Mostarca, kronograme o gradnji ćuprije, o popravku mostarskog vodovoda i o mostarskoj tvrđavi. Pjesme i kronogrami nalaze se u kodeksu koji se čuva u Orijentalnom institutu u Sarajevu pod br. 82/55³.

U ovom kodeksu obje pjesme dvojice Derviša imaju po devet distihona. Upoređujući ih s obzirom na jezik, stil, metar i broj distihona, teško je odrediti, ako je uopšte potrebno, koja je od ovih dviju pjesama o Mostaru ljepša. Bašagić je, bez ikakvog poređenja obiju pjesama, dao svoj sud o pjesmi Hadži Derviš-efendije »da daleko zaostaje za uzorom« Derviš-pašine pjesme. Bašagić je objavio Derviš-pašinu pjesmu pod naslovom koji je dao nepoznati prepisivač.

Naslov glasi:

سنة عشر و الف تاريخه سعيد الحيات شهيد المات موستارى درويش پاشا بوسنه دن
معزول اولدني وقت موستارده قشلايوب موستار حقنه بيوردني غزدر

»Gazel koji je spjevao O Mostaru, srećan u životu, a junak na smrti, Mostarac Derviš-paša prezimivši u Mostaru, nakon što je svrgnut s Bosne 1010 g. 1601—1602)«.

Tekst Derviš-pašine pjesme o Mostaru, prema prepisu u kodeksu Orijentalnog instituta, glasi:

كفتة درويش پاشا الموستارى در مدح موستار
بيان و وصفه كلمز حسن و بي همتاسى⁴ موستارك

³ Kodeks (br. 82/55) ima 91 nepaginirani list, veličine 21 × 14 cm, papir bijel, pismo talik i mjestimično nesh, prepisan od strane raznih prepisivača, povez u prostim kožnim koricama dotrajao. Sadržaj kodeksa je raznolik: prepis kraćih fetava, izvodi iz šerijatsko-pravnih djela, stihovi i sentencije na arapskom i turskom jeziku, prepisi privatnih pisama i službenih dokumenata iz godine: 999/1590, 1140/1727, 1174/1760, 1211/1796 1212/1797, pjesme i gazeli poznatih i nepoznatih mostarskih pjesnika: Tab'ija, Nedžatija, Fazlija, Ma'ilija, Adli-čelebija, Jetimija, Sena'ija, Hilimija, Muji'a, Zij Čelebija, Hadži Derviš-efendi-

ja Mostarca, Derviš-paše Mostarca, Ibrahim Opijača, Čatrnje Husejn-efendije (Husamija) mostarskog vaiza, Mumiri Ahmed-efendije i Ljubinjca Mula Ibrahima, zatim pjesme turskih pjesnika Bakija i Fuzulija, mistična pjesma na arapskom jeziku İshak Uskubija i dr. Od navedenih pjesnika ni Bašagić ni Handžić ne spominju u svojim radovima: Tab'ija, Jetimija, Sana'ija, Halkija, Mumiri Ahmed-efendiju i Ljubinjca Mula Ibrahima.

⁴ U tekstu حسن و بي همتاسى ne treba kopula و

عجیبی اولسون⁵ ای دل عاشقی⁶ شیداسی مستارک
 هله اولز بو دنیاده مکر فردوس اعلاده
 هوای دلکش و اب حیات افزاسی مستارک
 تماشا ایلین کسب حیات نو قیلور هر دم
 مقرر حدر ایکن هر گوشه زیباسی مستارک
 میاهیله فواکه کثرتیه شام ثانیدر
 بهشت اثاردر هر روضه رعناسی مستارک
 علو شانیه ذات البروجک طاقه بکزر⁵
 اول ایکی قوله سیله⁷ جسر مستثناسی مستارک
 اکا جفت اولغه طاق سمانک طاقتی یوق
 فلکدر طاقدیر جسر فلک فرناسی مستارک⁸
 جهانی اراسک خلقی کبی قابل بولنمز هیچ
 قوابل کانیدر شهر جهان اداسی مستارک
 قویار سیف و قلم اهلی ایچنده ما تقدمن
 اولور حاصل ایتم کمال و داناسی مستارک
 یانکده⁹ طوطیان هند اولور خاموش و دمبسته
 بو کون درویش سن سین¹⁰ بلبل کویاسی مستارک

Pjesma u prevodu glasi:

PJESMA DERVIŠ-PAŠE MOSTARCA U POHVALU MOSTARU

Ne može se opisati besprimjerna ljepota Mostara,
 Zar je čudo, o srce, što si ludo zaljubljeno u Mostar?

⁵ U tekstu اولسون treba اولسهک و uporedi na istom mjestu u pjesmi Hadži Derviš-efendije.

⁶ U riječi عاشقی ne treba konzonant ي

⁷ Riječ قوله treba pisati قلّه bez و

⁸ Ovaj distihon Dr S. Bašagić nije objavio ni u tekstu ni u prevodu.

⁹ U tekstu یانکده treba یاننده

¹⁰ U tekstu سین treba سک

Nema na ovom svijetu, osim u uzvišenom Firdevsu
Ugodne mostarske klime i vode koja život produžuje.

Ko prođe (Mostarom), stalno se nadahnjuje novim životom,
Svaki lijepi ugao Mostara donosi veselje.

Vodama i mnoštvom voća (Mostar) je drugi Damask,
Svaki divni mostarski vrt je slika raja.

- 5 Jedinstvena mostarska ćuprija s dvije kule
Svojom visinom liči luku Zodijaka.

Nebeski luk joj ne može biti ravan,
Nebeski svod je samo luk nebotične mostarske ćuprije.

Da svijet pretražiš, ne možeš naći narod vrijedan kao njegov,
Grad Mostar, ures svijeta, izvor je sposobnih ljudi.

Od davnina se u njemu pojavljuju ljudi od mača i pera,
U Mostaru stalno ima savršenih i učenih ljudi.

Kraj njega šute indijske papige,
Ti si, Dervišu, danas slavuj koji pjeva o Mostaru.

Tekst pjesme Hadži Derviš-efendije Mostarca o Mostaru glasi:

نظيرة الحاج درويش افندی الموستارى
طلو هر كوشه سنده دلبر رعناسى موستارك
عجب اولز چوق¹¹ اولسه عاشق شيداسى موستارك
هواسى معتدل هم سلسبيلك عيندر¹² ابى
حياته نو بفشلو طاغيله صحراسى موستارك
نظيرين كورممشدر كمشه عالمده انك هر كس
تيجه حالت ويرد هر كوشه زيباسى موستارك
قالور سيربته هر كيم كلسه چقمق استمزانان

¹¹ Dr S. Bašagić je riječ چوق pro-
čitao حق (Hak), po smislu toj riječi

u stihu nema mjesta.

¹² i ¹³ U tekstu عيندر treba عيندر

بهشت اسا اولوپدر شهر مستثناسی موستارک
 لب جوینده هم صحن صفا نامنده جایی وار 5
 اودر حقا صفا بخشیده روح افزاسی موستارک
 میاهی و فرتیله حق بودر کیم عیندر¹³ شامک
 غدای روحدر خود میوه اعلاسی موستارک
 ایکی قلّه اراسی طاق کسریدن نشان اولش
 فلک طاقنه بکزر جبری¹⁴ بی همتاسی موستارک
 وار یسه¹⁵ معدن علم و کمال و معرفتدر کیم
 دکل اکسک ایچنده کامل و داناسی موستارک
 دکل و صافک انجق حاجی درویش انده سلطانم
 دعا کویکدر¹⁶ اعلاسی ادناسی موستارک

Pjesma u prevodu glasi:

NAZIRA (PARALELA) PJESME HADŽI DERVIŠ-EFENDIJE
MOSTARCA

Svaki ugao Mostara pun je krasnih djevojaka,
Nije čudo, ako ima mnogo zaljubljenih u Mostaru.

Zrak mu je ugodan, a vodi izvor Selsebil (rajsko vrelo),
Mostarska planina i polje daju nov život.

Njemu ravna na svijetu niko nije vidio,
Koliko se događaja doživi u svakom lijepom ćošetu Mostara.

Ko ga posjeti, ostaje u njemu i ne želi izaći,
Besprimjerno lijepi Mostar sličan je rajju.

Na obali rijeke nalazi se mjesto po imenu ravnica Safa,
Koja u Mostaru uistinu daje duši pravi odmor.

¹⁴ U tekstu ی جسر treba جسر bez ی
konzonanta

¹⁵ U tekstu وار یسه treba وار یسه

¹⁶ U tekstu کویکدر treba

کویاکدر

Bogastvom voda ovo je u istinu pravi Damask,
Najbolje mostarsko voće je hrana duši.

Prostor između dvije kule je slika luka Kisratova¹⁷,
Nebeskom svodu liči besprimjerna ćuprija Mostara.

Ako postoji izvor nauke, savršenstva i spoznaje (on je),
u Mostaru ne manjka učenih i čestitih ljudi.

Ne hvališ ga samo Ti, Hadži Derviš, moj gospodine,

Njega blagosivlja i najugledniji i najneznatniji u Mostaru.

Hadži Derviš-efendija je konkretniji kad opisuje ljepote Mostara, iako ide istim redom kao Derviš-paša. Mostar je pun ljepotica, te nije čudo da je svak zaljubljen. Rajsko vrelo Selsebil je izvor mostarske vode. Na svijetu nema mjesta ravna Mostaru, te nikakav posjetilac ne želi da ga napusti. Po obilju vode je drugi Damask. Mostarska ćuprija s dvije kule liči luku Kisratovu. Mostar je centar nauke, te uvijek ima u njemu učenih ljudi; hvale ga i ugledni i neznatni.

Obje ove pjesme o Mostaru nadmašuje svojom osjećajnošću i ljepotom pjesma nepoznatog mostarskog pjesnika Tab'ija. O ovome pjesniku dosada nemamo nikakvih podataka, te je ova njegova pjesma prvi spomen o pjesniku Tab'iji¹⁸. Ne spominju ga u svojim djelima ni Bašagić ni Handžić. Pjesma ima 13 stihova i isti metar, kao i pjesme dvojice Derviša¹⁹.

Na početku pjesme Tab'ija moli Boga da sačuva šehar Mostar od neprijatnosti. Stranac u Mostaru se ne osjeća tuđinom, u baščama izjutra pjevaju hiljade slavuja. Vode i voćnjaci privlače posjetioce. Mostarska ćuprija je slična mlađaku, a kule su visoke kao planina Elbrus. Mostarci su lijepa vladanja, ponizni, ne uznemiruju nikoga, ovdje se može naučiti »kako se ispija Džemova čaša«²⁰.

Tekst Tab'ijine pjesme glasi:

كفته طبعی در حق موستارک

چو سن سین²¹ عالم غیب و شهودک هب نکهرداری

¹⁷ (طاق کسری) = Ktesifon, čuvena sasanijska konstrukcija svoda raspona 25 m, izvedenog od pečene cigle bez pomoći skela direktno nad prazninom. Ova otvorena dvorana za audijencije je jedini ostatak sasanijske prijestonice iz VI vijeka (40 km južno od Bagdada). (Arhitektura — Urbanizam, broj 13, god. III, 1962, Beograd).

¹⁸ Pjesma je prepisana u spome-

nutom kodeksu (82/55) na listu 3a).

¹⁹ Metar svih triju pjesma je arapski metar *الهرج* koji ima ove stope:

. . . U . . . U . . . U . . . U . . .

²⁰ Džem je legendarni perzijski vladar koji se smatra izumiteljem vina i uživanja, te u perzijskoj mitologiji zauzima isto mjesto kao Bahuš, bog vina, u grčkoj mitologiji.

²¹ U tekstu *سین* treba *سک*

خطار دن مصون ایله الهی شهر موستاری
 قوماز مهمان اولان د لدرده آلام و غم و غریت
 دل و جانہ صفالر بخش ایدر صحن چمنزاری
 اچار کل رخلرک بادی²² نسیم صبح اسد کچه
 هزاران بلبللی نالنده شوق و عشق کلزاری
 کورنجه بی قوار اولدم درخت سایه اندامین
 دل میتالی الدی جذبۀ جویان و انھاری
 5 هلال ماهه بکز تدم معلّا طاق دلجونک
 چیقارمش علم حکمتدن بو جسر پاکی معماری
 که نهری عاشق دل تشنهوش اغوشنه اولشدر
 میان جوده بر سیمین کچو²³ در رسم و اثاری
 بوکولمش قامتی کیومش مثال چنبر چرخه
 حمل اولمقده در باری فایه عادت و کاری
 ایکی باشنده کویا قلّه لر قاف مهابتدر
 تقیدده نولا عنقا صلابت اولسه زواری
 ستوده مشرب و اهل تواضع در احتیاسی
 خلوص اشنادر دکمه یوقدر مردم ازاری
 10 کورینور کورچه هر جابی طبیعت لیک راغبدر
 کلور راه و فایه دلبران ناز رفتاری
 بنم عشق دلارا قنده وارسم غمکسارمدر
 دوکنمز بو دل آشفته حالک ناله و زاری

²² U tekstu بادی treba باد

²³ U tekstu pogrešno napisano کمر treba کچو

بویرده ای کوکل تحصیل اداب نشات ایله
 که نوش جام و جم ایتمکدر آیین اطواری
 اهاالیسی سراپا طبعیا مست می عشقدر
 بولنمز مزاق عشوه جانان بهشیاری
 تمام شد

Pjesma u prevodu glasi:

TAB'IJIN SPJEV O MOSTARU

Budući si Ti čuvar i ovog i onog svijeta,
Moj Bože, sačuvaj od neprijatnosti grad Mostar!

U dušama gostiju (Mostar) ne ostavlja osjećaje tuga, briga i
tuđine,
Njegove zelene poljane pružaju srcu i duši raspoloženje.

Jutarnji povjetarac kad pirne, rascvjetava ruže,
Cvijetnjak ljubavi i želja odzvanja pjesmama hiljada slavuja.

Očaran sam gledajući drveće sjenovita stasa,
Čar njegovih potoka i rijeka obuzima dušu koja čezne.

- 5 Njegov visoki privlačni luk uporedih s mlađakom, mjesecom,
Ovaj neprikosnoveni most napravi graditelj svojim mudrim
znanjem.

Most je rijeku uzeo u zagrljaj poput žarkog ašika,
Srebrni luk preko rijeke je (nenadmašivi) projekat i djelo.

Njegov povijeni stas liči nebeskom svodu,
Običaj mu je i posao ovozemne terete prenositi.

Kule na njegova dva kraja su veličanstvene kao planina Kaf²⁴
Šta bi bilo kada bi posjetioci imali snagu kao ptica Anka?²⁵

Prijatelji (u Mostaru) su lijepe naravi skromna vladanja,
Poznati su po iskrenosti, i nikoga ne uznemiruju.

- 10 Iako se vidi neko prevrtljive naravi, ipak odabiru društvo,
Graciozna vladanja ljepotice izvršavaju obećanje.

²⁴ Planina Elbrus, najviši vrh na Kafkazu.

²⁵ Ptica iz perzijske mitologije koja živi na planini Kaf.

Gdjegod pođem, moja iskrena ljubav razbija mi brigu,
Nema kraja plaču i jauku ovog zaljubljenog srca.

U ovom mjestu, o srce, nauči kako se veseli!
Jer se zna red i propis kako se ispija Džemova čaša.

Sve stanovništvo, o Tab'ija, pijano je od ljubavnog vina,
Koketiranje s pametnom ljepoticom ima svoje čari.

Mostarska ćuprija, koja je i danas atrakcija Mostara, posebno je opjevana. Mostarski pjesnik Medžazija posvetio je ćupriji pjesmu od 17 distihona. Pjesma je puna metafora, slikovitih, ali teško razumljivih poređenja, zbog čega se Bašagić o njemu vrlo nepovoljno izrazio²⁶. Pjesma je prepisana u navedenom kodeksu i pored specifičnog stila pjesnika, pokušaćemo da je u cjelini objavimo i prevedemo.

Tekst Medžazijine pjesme glasi:

در وصف قنطرة موستار لمجازى المرحوم

قدى آيا جنس موستارک ندى اولمش دوتا

يوخسه يو سنکين دله اولد اخى اولدى مبتلا

واحد العين اولد يعى عينيه الزسه نولو

عين بو در عاشقک عالمه آما دائما

سيل اشكى روز شب چشمندى اولزدى روان

لکن ايرمشدر وار ايسه حالتى هجران اکا

²⁶ Dr S. Bašagić u svome djelu »Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti« na str. 52 spominje Medžaziju kao savremenika Dervišpaše Bajezidagića. Ime mu je Šani, a pseudonim Medžazi (metaforički). Umro je 1019/1610 g. H. M.

Handžić u svome djelu: الجوهر الاسنى spominje ga samo po pseudonimu. Datum smrti određuje kao i Bašagić. U svojim pjesmama volio je da upotrebljava čudnovata poređenja i metafore, te je zbog toga sebi uzeo pseudonim Medžazi. O Medžaziji, kao i o Hadži Derviš-efendiji Bašagić daje oštar sud. Da bi dokazao da

su Medžazijine pjesme »uistinu mračne metafore« i da je »imao potpuno pravo što je izabrao to pjesničko ime«, Bašagić donosi u tekstu i prevodu početak jednog njegovog gazela. Za njegovu pjesmu o ćupriji, kojoj ni početak nije donio, kaže da je »još nezgrapnija i zamršćenija. Bog zna, je li bi nam i on sam mogao kazati, šta je htio s tim reći«. Medžazija je napisao naziru (paralelu) pjesmi o Sarajevu od Hadži Derviš-efendije Mostarca. Obje pjesme su objavljene u Glasniku Vrhovnog islamskog starješinstva u Sarajevu, god. 1962, broj 10—12, Sarajevo.

- چونکہ کردونیلہ ہم سر خاک ایلہ ہمیا کچر
 بر اوجی مغربده اولسه بری مشرقده نولا
 هر رحامی بر یوزنده بر جلا ویردی ینه 5
 بر کوزن کو کده راه کهکشان ویردی ضیا
 بویله بر طاق معلا کورمدی چشم فلک
 کوچه کم قوس قوزح کبی کورینور صورتا
 بغلدی سیمین کنر سانکه میان آب روان
 ایکی قلّه ایکی چنکال اولدی اکا کوییا
 بر صو تختنده بری فوقنده اولشدر روان
 بونه حکمت جسر اولور اوستنده ما آتنده ما
 شویاه بالا در سکا جمله جهانی کوسترد
 آنکیچون نامنه دیرلر آنک عالم نما
 بر قرنجه کورسه اشبو جبری ظن ایلر آنی 10
 دیولر امر سلیمان ایله ایتمشدر بنا
 چنبر کردونه مانند بویله بر طاق بلند
 کورمیشدر دیده اُنس و ملک بو در بلا
 حمد لله روز شب سیری میسر در بزه
 عالم ایچره قنده بویله بر مقام دلکشا
 الده باشده اختیاری وارمیدر دورماز آقار
 خلق علم آغینه صو کبی صبح و مسا
 فصل صیف ایرسه ضعیف اولور نرتوه عاشق مثال
 بونه حکمتدر که دریاوش کلور کلسه شتا

15 تنك اولور كاهي مياننه انك اشبو كمر

كاه اولور واسع قتي بلمم ندر بو ماجرا

استراحت بواي انوكله بوكون جمله جهان

بد نظردن صقله لطفكندن آني يارنا

اي مجازي چون حجاز ايمش حقيقت كوپورسي

²⁷ كچ بو پولدن كور ندرسكا بو يولده امري خدا

Pjesma u prevodu glasi:

OPIS MOSTARSKOG MOSTA OD UMRLOG MEDŽAZIJE

Zašto se stas mostarskog mosta pogrnbio?
Možda se i on zaljubio u (neku) dragu kamenog srca.

Što je most jednook (s jednim lukom) je li mana?
Šta bi bilo kad bi imao dva oka? Jer zaljubljeni na svijetu
uvijek imaju jedno oko²⁸.

Ne bi mu suze iz očiju dan-noć tekle (da nije zaljubljen).
Međutim, rastanak — ako ga ima — snašao ga je.

Budući da mu je glava na nebu, a noga na zemlji²⁹
Nije čudo što mu je jedan kraj na istoku a drugi na zapadu!

5 Svaki mramor (njegov) dao je zemljinoj površini sjaj.
Jednom njegovom oku (svodu) dao je sjaj nebeski mliječni put.

Ovako visok luk ne vidje oko svijeta,
Iako vanjštinom izgleda kao duga.

Kao da je svezao srebrni luk sredinom tekuće vode
Dvije kule izgledaju kao dvije kandže.

Jedna voda ispod njega druga iznad njega teče,
Kakvo je ovo čudo? Most, iznad njega voda, ispod njega voda.

Hvala Allahu, dan-noć nam je omogućen prelazak,
Gdje se na svijetu nalazi ovako privlačno mjesto?

²⁷ U tekstu امر خدا treba امري خدا
bez ي

²⁸ Aluzija na jednostrano gledanje
zaljubljenog u životu.

²⁹ Aluzija na visinu mosta.

Tako je visok da ti cio svijet pokazuje,
Zato su mu dali ime kompas svijeta.

- 10 Kada bi mrav vidio ovaj most, pomislio bi
Da su ga divovi pravili po naredbi Sulejmana.

Ovako visok luk sličan svodu vasiona
Ne vidje oko ni ljudi ni anđela. Ovo je posao!

Da li ima izbora da od početka stalno teče?
Svijet do podnožja (ide) kao voda jutrom i večerom.

Kada dođe ljeto, Neretva oslabi poput ašika,
A kada nastupi zima, nadođe kao more, kakvo je to čudo!

- 15 Nekada ovaj luk svojom sredinom postaje tijesan,
Nekada je širok i suh, ne znam šta se događa!

Čitav svijet nađe mir danas pomoću njega,
Sačuvaj ga od zlih očiju Tvojom dobrotom, o naš Gospodaru!

Pošto je stvarni most slika (mosta na onom svijetu) o Medžazijo,
Prelazi preko ovog mosta, pazi šta ti je na ovom putu Božija
zapovijed!

O mostarskoj ćupriji ostavio je svoje pjesme pjesnik Mostarac Husejin efendija Čatrnja³⁰. O ovom pjesniku Dr. Safvet-beg Bašagić donio je malo podataka i svega tri stiha iz njegove pjesme o pehlivanu Šahinu i njegovu prelasku sa svojim učenicima preko užeta kojeg je prebacio preko Neretve³¹. Prema tim podacima pjesnik je rodom iz Mostara, ime mu je Husejin, pseudonim Husami, a živio je u drugoj polovini XI vijeka po hidžri (sredina XVII vijeka)³². Mehmed Handžić o njemu donosi iste podatke koje je donio Bašagić³³. Mi također zasada nismo u mogućnosti da damo više podataka o njemu³⁴.

³⁰ Ove pjesme su objavljene u glasniku IVZ-e br. 10—12 1962. i 1—2 1963. g. Smatrali smo podesnim da ih ovdje objavimo da bi kompletirali pjesničke radove o Mostaru i mostarskoj ćupriji.

³¹ Dr S. Bašagić, Bošnjaci i Hercegovci u islamskoj književnosti, Sarajevo, 1912.

Mehmed Handžić Kairo 1349 H.

الجوهر الاسني في تراجم علماء وشعراء بوسنه

Mehmed Handžić, Književni rad bosansko-hercegovačkih muslimana, Sarajevo, 1933.

³² Dr. Bašagić, detto, str. 109 (stihovi 9, 10 i 12).

³³ M. Handžić الجوهر الاسني str. 67.

³⁴ M. Handžić, Književni rad... str. 56.

U vakufnami Hadži Ahmedage Lakišića iz Mostara potpisan je kao svjedok Čatrnja Mustafa efendija koji je vjerovatno bio u srodstvu s Husejn efendijom (H. Hasandedić, Zadužbine Hadži Ahmedage Lakišića u Mostaru, Glasnik IVZ god. XII 1961, br. 10—12 str. 385).

Alija Nametak. Jedna stara mostarska narodna pjesma. Narodno stvaralaštvo — folklor, sv. 2, str. 21, april 1962, Beograd.

Što se tiče njegove pjesme o pehlivanu Šahinu, koju spominje Dr Safvet-beg Bašagić, ona se nalazi pribilježena u rukopisu Orijentalnog instituta br. 82/55 list 90/b. Pjesma ima devetnaest strofa (bejtova) i sadrži opis uspjelog prelaska pehlivana Šahina i njegovih učenika po konopu svezanom za kule koje se nalaze s obje strane mosta na Neretvi. To se dogodilo 1080/1669. godine. Za ovog pjesnika propovjednika (vaiza) to je bio simbol koji je on iskoristio za prikazivanje islamskih vjerskih dogmi i njihovih vrednota. Konop prebačen preko rijeke i pričvršćen za kule pjesnik prisposodablja Sirat-čupriji, balansiranjem terazijama na kojima se odmjeravaju djela koja je čovjek činio na ovom svijetu, kline za koje je konop pričvršćen osnovnim vjerskim dužnostima, samu radnju prelaza čovjekovom bivstvovanju na zemlji i prelasku na drugi svijet u drugi vječni život. Za pjesnika je pehlivan svaki čovjek na ovom svijetu. Iz pjesme se može zaključiti da je pjesnik vjerski obrazovan i pobožan i da mu je životni poziv vjersko-moralno prosvjeđivanje (vaz-u-nasihāt).

U istom rukopisu na listovima 89/b i 90/a nalaze se još dvije pjesme koje opisuju također prelaz pehlivana preko Neretve sa istom simbolikom kao naprijed navedena pjesma. Razlikuju se samo po imenima pehlivana. U jednoj je pehlivan Muhamed, sin Kurdov, a u drugoj pehlivan Ahmed. Prvi je izvodio svoje vještine 1082/1671 a drugi u mjesecu saferu 1088/5. april — 4. maj 1677. godine.

Razlikuje se i pseudonim pjesnika. Dok je kod prve naveden nadimak Husami kod druge dvije je nadimak Hulki.

Način opisa, sadržina i dužina metra kod sve tri pjesme su isti. Broj stihova se neznatno razlikuje; prva ima 19 druga 15, a treća 18 stihova. Ako se tome doda da je rima kod sve tri pjesme jednaka i završava se na *ميم* kao i mnoštvo istih izraza u njima, dovodi nas do zaključka da je autor sve tri pjesme isti odnosno Čatrnja Husejin efendija. Mada je promijenio pseudonim, što je vjerovatno učinio zbog stope u metru u tz. šah-bejtu, i nije naveo da su te pjesme paralele (nazire) što je običaj kod pjesnika, mi smo sigurni da one potiču od navedenog autora. Ni Bašagić ni Handžić u navedenim radovima ne spominju nijednog pjesnika pod pseudonimom Hulki pa i ta činjenica nam ukazuje da se radi o ovom pjesniku.

Zbog toga ih mi i saopštavamo zajednički i od istog autora.

Tekst prve pjesme glasi:

ماه محرم مستاره شاهين نام پهلوان كلوپ قلتين اراسنده رسن قوروپ كچوپ

انك حقنده مستارى چاترته حسين افندى الواعظ بو ابياتي سويلمشدر

بورسم کویا قورلشدر صراط مستقیم
 مستقیم اول دیده عبرتله باقی³⁵ اوله سقیم
 کور اساطین و قمو چار میخلوینی سراسر
 قائم و راکع و ساجد کبی قوللقدہ مقیم
 دیر کلر³⁶ اول جبل متینک حفظنی الدی بویننه
 انکیچون دتربوپ دائم چکرلر خوف و بیسم
 سن دخی انا عرضنا³⁷ آیتنی اونتمغل
 دل امانت حفظی اوزره مستدام اول مستدیم
 5 پهلوان اول ایله شرع الله³⁸ حقا اعتصام
 کج جهنم کوپورسندن تا الی دار النعیم
 اوچیوز التمش بیک عوالده بکم بر ذره یوق
 که اولیه³⁹ هر ذره ده بر حکمت و حکم حکیم
 دیده قلبیک کشاده قیلنغه بر چاره قیل
 چشم ظاهر دن نه ظاهر اولور مقدار علیم
 فی الحقیقه جانبازی بر کوچ ایشدر سهل اولور
 رهنما اولدقدہ حقا لطفی و الله العظیم
 نام شاهین ذات شاهین صنعتنده منتهی
 موستاره کلدی بیک سکسانده بر مرد سلیم
 10 شهرک اورتا سنده وار نهر عظیم او ستنده پورل
 ارتفاعده اسکمی سوز سولینور مثلی عدیم

³⁵ U tekstu بق

³⁶ U tekstu یو کلر

³⁷ Kuran, XXXIII/72.

³⁸ U tekstu الله

³⁹ U tekstu کاوطیه

هیبت اولغین بو پواده قورقو اقلر واردر
 قورقوسز کچمز آئی الّا مکر باد نسیم
 جانبینی ایکی قلّه وارد اول دکلو یوجه
 لانه شاهین اولور جمله بروجی ای ندیم
 باقمدی بو هیبته شاهین دیوپ نام خدا
 قلتینک آره سنی کچدی بی باک و وهم
 منزل اورتا سنده قوردی آتی⁴⁰ عرب و عجم
 نه عرب او نیادی بو یله نه عجم نه اهل ریم
 15 پهلوانلر کلدی چوق بو منزله بر کچدیلو
 اللرنن کلمدی که ایده ار لب قویم
 پچکان⁴¹ شاهین آما یعنی شاکردان او
 جمله سی کچدی بو منزلی دیوبن یا کریم
 پرتو خورشید مادن اولشیدی منعکس
 هپ کوردنیلر رسنده صانه ساک درّ نظیم
 صد هزاران افرینلر بونلرک استادینه
 کلمیه بو صنعت ایچره اولیه اکا غریم
 ای حسامی سن دخی حقدن دیله مقصودکی
 هر مرادی اول ویرر آنک اولور لطف عمیم

Prijevod glasi:

U mjesecu muharremu u Mostar je došao pehlivan po imenu Šahin, među kulama (mosta) razapeo konop i po njemu prešao. O njemu je Mostarac Husejn efendija Čatrnja spjevao ove stihove:

⁴⁰ U tekstu آلتی

⁴¹ U tekstu پچه کان

Ovaj konop izgleda kao da je postavljen Sirati Mustekim; budi ispravan gledajući pouke, ne budi slab!

Gledaj stupove i sva četiri klina s kraja na kraj, stoje odano kao onaj koji se moli stojeći, koji se klánja ili pada ničice.

Direci su se obvezali da čuvaju onaj čvrsti konop, za to su oni drhteći stalno u strahu i bojazni.

Ti, međutim, ne zaboravi izreku Kurana. »Mi smo predali...«, o srce, budi uvijek ustrajno čuvajući povjerenu stvar!

Budi pehlivan, drži se istinski Božijeg zakona, pređi pakao 5 (da stigneš) do raja!

Na tri stotine šezdeset hiljada svjetova, moj gospodine, nema ni jedne čestice, a da u svakoj čestici ne bude mudrosti i odredba Mudrog.

Pokušaj otvoriti duhovno oko; kako će ti se preko vanjskog oka pokazati veličina Sveznajućeg!

Uistinu je pehlivanluk težak posao; lako je ako je vodič Božija dobrotu, tako mi velikog Boga!

Po imenu Šahin, i osobom šahin (soko), vješt u svom zanatu, dođe u Mostar hiljadu osamdesete jedan čestiti ljudina.

10 Sredinom grada teče jedna velika rijeka i na njoj je most, kojem u visini — kako se odavno govori — nema ravna.

Zato što postoji opasnost, na ovom mostu su korkaluci (ograda), bez bojazni niko ne može proći osim lakog povjetarca.

S obje strane postoje dvije kule, tako visoke, da bi njihovi čardaci mogli biti gnijezdo sokolova, o prijatelju!

Šahin ne pogleda na ovu opasnost, izreče Božije ime, pređe između dvije kule bez straha i bojazni.

Nasred prostora postavljali su svoje sprave i Arapi i Perzijanci; ovako se nisu kretali ni Arapi, ni Perzijanci ni Latini.

Mnogo je pehlivana došlo do ovog prostora i pristupili mu, ni 15 jednom nije pošlo za rukom da izvrše sigurnu igru.

Sokolovi sokolići, to jest njegovi učenici, svi su prešli ovaj prostor govoreći: »O Plemeniti!«.

Voda je davala refleks sjejnog sunca, izgledali su na konopu kao nanizani biser.

Sto hiljada puta bravo učitelju ovih. Nek ne ulazi u ovaj zanat onaj koji mu neće biti zahvalan.

Husamijo, i ti od Boga zatraži svoju želju. On udovoljava svakoj želji. Njegova je blagodat sveopća.

Tekst druge pjesme:

بيك سڪسان ايڪي تاريخنده موستاره كرد اوغلي محمد نام پهوان كلوپ قلتين

ما بيمينده رسن قوروپ موستارى خلقى سويلدوڪى ابياتيدر

دیده* عبرتله قیل بر دم نظر سن ای فهیم
 که بو جبل اولدی نمونه از صراط مستقیم
 پهلوانه هم دخی عبرتله قیل بر کز نظر
 نیجه دتور جبل او زره دائما از خوف و بیم
 روز و شب سن دخی خوف ایت از خدای لایزال
 تا سنی ایصال ایدر ربك الی دار النعمیم
 فی الحقیقه پهلوان میزانیدر حسن عمل
 هم دهی حبلیدر انک دین اسلام قویم
 5 دخی چار میخلاری کویادین اسلام شرطاری
 کیم عماد اولدیدر انلر فهم قیلغیل ای فهیم
 پهلوان میزانیله کور کیم واردر مقصودنه
 سن دخی حسن عمل قیل تا ایرسک ای ندیم
 کرد اوغلی موستاره کلدی محمد پهلوان
 قاتینه باغلدی جبلنی بی باک و وهم
 باشی آحییق یالین آیاق چقدی که جبلک اوستنه
 هم دخی قیلدی تضرع چوق بدر گاه کریم
 الدی ایکی دستنه میزانی اول پهلوان
 جبلک اوستندن کچوب بی باک چون باد نسیم
 10 جبل اوزه ایلدی پرتاو بر شاهین کبی
 پهلوانلر اده سنده مثلی انکدر عدیم
 مصر و شامی سیر ایدنلر دیدیلر کیم کورمدک
 بویله اینده جبل او زره پهلوان لعب قویم

موستار اهلی جمله سی اکا دیوپ ای پهلوان
 حیٰ-نا استاد که هم سکا ای مرد سلیم
 هم دخی شهپاز نامنده او دم پهلوان
 جبلك اورتا سنده ایتدی باشی اوستنده مقیم
 او زمان حاضر اولانر جمله سی قیلدی دعا
 بد نظر دن صاقللا⁴² انی یا حفیظ یا رحیم
 عمر ضایع ایلمکدر خاقیا چوق سولیمک
 وقتیدر عذرک⁴³ کتور استغفر الله العظیم

15

Prijevod glasi:

Hiljadu osamdeset druge godine došao je u Mostar pehlivan po imenu Muhamed, sin Kurda, i postavio konop između dviju kula (mosta). Mostarac Hulkija spjevao je (o tome ove) stihove:

Okom pouke pogledaj jedanput ti, o razumni, jer ovaj konop postaje simbol Sirati-mustakima.

Jedanput pogledaj tako i pehlivana, da se poučiš, kako dršće na konopu stalno od straha i bojazni.

Tako ti strahuj dan-noć od vječitog Boga, da bi te doveo tvoj Gospodar do raja.

Uistinu je dobar posao kao pehlivanska terezija, tako isto čvrsta vjera islam kao njegov konop.

5 Također i četiri klina su poput islamskih osnovnih dužnosti, koji su stubovi islama, shvati dobro, o razumni!

Gledaj kako pehlivan stiže do svoga cilja pomoću svoje terezije, tako isto i ti radi dobra djela, da bi stigao (cilju), o prijatelju!

Muhamed, sin Kurda, pehlivan, stiže u Mostar, sveza svoj konop za dvije kule bez straha i bojazni.

Gologlav i bosonog izađe na konop, istodobno se skrušeno pomoli Bogu plemenitom.

Ovaj pehlivan uze u svoje dvije ruke teraziju (balans) prođe po konopu bez straha kao laki povjetarac.

10 Na konopu je lebdio kao soko, među pehlivanima mu nema ravna.

⁴² U tekstu صقل

⁴³ U tekstu عذرین

Oni koji su vidjeli Kairo i Damask rekoše: »Ne vidjesmo pehlivana da se ovako sigurno kreće po konopu!«.

Svi Mostarci mu rekoše: »O pehlivane, bravo tvom učitelju, također i tebi, o čestiti ljudino!«

Tako isto je onog vremena jedan pehlivan, po imenu Šahbaz, stao na sred konopa dubiti na glavi.

Toga časa svi prisutni su molili Boga: »Sačuvaj ga od zlih očiju, o Zaštitniče, o Milostivi!«

15 O Hulkija, puno govoriti je isto što tratiti život; vrijeme je, reci u ime opravdanja: »Tražim oprosta od Allaha velikoga!«

Tekst treće pjesme glasi:

بيك سڪسان سڪز تاريخنده صفر الخيره احمد نام پهلوان موستاره كلوپ قلتين
اره سنده رسن قوروپ كچدو خلقى نظميدر.
ديده قليم ككشاد ايت اي خداوند كريم
تا نظر ايده يم آنگله اوليه قليم سقيم
وصف ايده يم نظاره بو حبلې نه در معنيه اول
ككوش انصاف ايله كر دكلرسه ذي فهم سليم
اي كوكل قيل فاعبر⁴⁴ امرنه دائم امثال
عبرت آل هر نسنه دن هم متعظ اول اي نديم
عيبيكي⁴⁵ بيكانه دن پوشيده ايتمشك دخي
جوميكي⁴⁶ همسايه دن پنهان ولي كورر عليم
قيل نظر بردم بو حبله دخي ايله اعتبار
قوريلور بوياله قيامته صراط مستقيم
ككندوكي هم پهلوان بيل چون كچرسك⁴⁷ برصراط
اعتصام ايت روزو شب با حبل رحمان رحيم

⁴⁴ Kuran LIX/2.

⁴⁶ U tekstu جرمني

⁴⁵ U tekstu عيبي

⁴⁷ U tekstu كچسين

جان قولاً غكله ايشيت چار ميخارك مثلى نه در
 عقبه لر روز جزاده بر صراط مستقيم

هر بر يسنده سوال اولسه كرك باى و كدا
 نه عجب دمار اولور اول دمار اى يار⁴⁸ كريم
 پهلوان ميزاننى بيهوده صانمه اى كوكل⁴⁹
 فى الحقيقه بيل آنى صالح عملدر اى فهميم
 قوريلان اول سلمك اصلى نه در قيل اعتبار
 در قيامت قورير ميزانى بويله اول رحيم

هر كسك اعمالى اول كوونده اولور بر بر عيان
 نته كيم ظاهر الور سلمده صنعت اى فهميم

پهلوان احمد بو دمه مو ستاره كلدى همان
 قلتينك اراسنده باغلادى⁵⁰ جبل عظيم
 جبلك اوستنه اظهار چيقوپ صنعت ايلدى
 هم دخى پرتار ابدوپ اوستنده هم لعب⁵¹ قويم
 جمله نظارى تحسين ايلديلر صنعتنى
 ديديلو بو كى ايتمز پهلوان لعب قويم

چون حقيقدن بر ازويردك نشان سن خلقيا
 وار تضرع هم نياز ايت چوق بدر كاه كريم
 ايله با مضمون وليكوا كثيرا⁵² سن عمل
 كه يارين روز قيامت جاي تشويشت و بيم

⁴⁸ U tekstu باد

⁴⁹ U tekstu صنحه

⁵⁰ U tekstu بلدى

⁵¹ U tekstu لعبى

⁵² Kuran, XIX/83.

که غریق اولدک بو کون سن بحر عصیانه همان

همچنان امید هفوایت سن بدر کاه رحیم

آیت لا تتنظوا من رحمة الله ⁵³ یاد قیل

حق خدانک رحمتی عامست و انعام عمیم

Prijevod glasi:

U mjesecu saferu hiljadu osamdeset osme godine došao je u Mostar pehlivan po imenu Ahmed i među dvije kule postavio konop. (Ovo je) spjev Hulkije o njegovu prelasku.

Otvori mi duhovno oko, o milosni Gospodaru, da njime posmatram kako mi srce ne bi bilo okorzelo.

Da opišem gledaocima ovaj konop, šta on u duhovnom smislu znači, ako bude slušao nepristrano čovjek zdrava razuma.

O srce, poslušaj Njegovu zapovijed: »Uzmi pouku! Uzmi pouku od svačega, primi savjet, o prijatelju!

Makar ti svoju sramotu sakrio od tuđina i svoj grijeh od susjeda, opet vidi Sveznajući.

5 Pogledaj jedan čas ovaj konop i istovremeno uzmi pouku, na Sudnjem danu će se ovako postaviti Sirati-mustekim.

I sebe smatraj pehlivanom, jer ćeš preći preko mosta, drži se dan-noć konopa (puta) Svemilostivog.

Poslušaj duhovnim uhom čemu sličje četiri klina, tijesni su klanci na Sudnjem danu preko Sirata.

Na svakom (klancu) treba da bude pitan i bogataš i siromah; kakvi će biti uzdisaji u onim časovima, o plemeniti družo!

Pehlivansku teraziju ne smatraj bespolicom, o srce!, Znaj da je to (terazija) uistinu dobar rad, o pametni!

10 Promisli šta su zapravo one postavljene stepenice! Na Sudnjem danu će ovako postaviti mjerilo onaj Svemilosni.

Svačija djela će onog dana jedno po jedno izaći na vidjelo, kao što se na ljestvama pokazuje vještina, o pametni!

Pehlivan Ahmed u ovo vrijeme dođe u Mostar, odmah među kulama sveza veliki konop.

Izađe na konop i pokaza vještinu; također je lebdio na konopu i izvodio sigurnu igru.

Svima gledaocima se svidje njegova vještina, rekoše nikakav pehlivan kao ovaj ne može sigurno igrati.

⁵³ Kuran, XXXIX/53.

15 O Hulkija, kako si o stvarnosti iznio jednu malu sliku, obrati se skrušeno i usrdno se pomoli mnogo pred Svemilosnim. Uskladi svoj posao s izrekom Kurana: »Nek mnogo plaču!« jer je sutra Sudnji dan, mjesto pometnje i straha.

Iako si danas utonuo potpuno u more grijeha, ipak se nadaj oprost u pred vratima Svemilosnog!

Sječaj se izreke (Kurana): »Ne gubite nade (u Božiju milost)!« Božija milost je sveopća, a blagodati općeniti.

U svakoj od navedenih pjesama spominje se mostarska ćuprija sa dvije kule (kod Derviš-paše 5. stih, kod Hadži Derviš-efendije 7. stih, kod Tab'ije 3. stih i kod Medžazije 7. stih). To nas upućuje da su obadvije kule uz ćupriju podignute istovremeno kada i ćuprija ili nešto kasnije. S obzirom na to da se zna da je Derviš-paša poginuo u boju 1012/1603, a Medžazija umro 1019/1610, to su obadvije kule napravljene svakako ranije nego što se dosada tvrdilo, tj. 1087/1676⁵⁴. Istina, danas se u Mostaru na ćupriji nalaze dva napisa: *٧٤ بنا حبر* i *١٠٨٧ بنا قله*, što znači: gradnja ćuprije 974 H. (1566) i gradnja kule 1087. H. (1676)⁵⁵. Ovi datumi su napisani vjerovatno prilikom postavljanja potpornog zida.

Opisujući ćupriju, Medžazija u 8. distihonu kaže »da jedna voda iznad njega teče, a druga ispod njega«, što nas upućuje da je u Mostaru još 1610 g., a vjerovatno i ranije, postojao vodovod, tj. prije 1633. g., kako to tvrdi profesor Hamdija Kreševljaković⁵⁶. Evlija Čelebija na proputovanju kroz Mostar 1664, godine kaže: »... da je Ibrahim efendija roznamedžija sultan-Murata IV preko mosta mjeđenim čunkovima iz Tabačke čaršije na zapadnoj strani proveo vodu u čaršiju i na pazar«⁵⁷. Ovaj podatak ne isključuje mogućnost da je još ranije voda provedena kakvim drvenim čunkovima koji su možda bili dotrajali, te ih je trebalo izmijeniti.

Gradnju mostarske ćuprije izrazili su dva nepoznata pjesnika s dva kronostiha čiji završeci označavaju datum gradnje⁵⁸.

Tekst prvog kronostiha glasi:

موستار کو پرو سنک تاریخیدر

روح سلطان محمدك اوله شاد — قیلدی بونك كیبی خیر و اثری

هم سلیمان زمان صاع اولسون — دولتی بولدی بنایه ظفری

⁵⁴ Naše starine, Sarajevo 1953, str. 135.

⁵⁵ Hamdija Kreševljaković i Hamdija Kapidžić, *Stari hercegovački gradovi*, Sarajevo, str. 10—11.

⁵⁶ Hamdija Kreševljaković, *Esnafi i obrti u Bosni i Hercegovini (1463—1878)*, 11 Mostar, Zbornik za narodni

život i običaje knj. 35, Zagreb 1951, str. 61—138.

⁵⁷ Hazim Šabanović, *Evlija Čelebija »Putopis«*, Sarajevo 1957, 11, str. 243.

⁵⁸ Kodeks 82/55, list 40/b i kodeks 83/55 list 6/b.

سمى ناظر ايله اولدى بو تمام — يازدى تاريخنى قدرت كمرى

U prevodu glasi: Datum mostarsko ćuprije
Neka je vesela duša sultan-Mehmeda!
Sagradio je legate i spomenike, kao što je ovaj.

Nek je također sretno Sulejmanovo vrijeme,
Njegova vladavina je imala uspjeha u građenju.

Zalaganjem nadzornika ovo se dovrši,
Napisa mu kronogram: »L ū k s n a g e«

Tekst drugog kronostiha glasi:

بوداخی موستار کوپریسنه تاریخدر

قوس قوزخك عینی بو کوپری بنا اولدی

وارمی بوجهان ایچره ماتندی می اللهم

عبرتله باقوب دیدی تاریخنى بر عارف

ال کچدکی کوپریدن بزده کچرز شام

U prevodu glasi:

I ovo je datum mostarske ćuprije

Potpuno kao lûk dŭge napravi se jedan most,
Ima li na ovom svijetu njemu sličan, Bože moj!

S promatranjem pogleda ga jedan učen čovjek i reče datum:
»Preko uspješno napravljenog mosta i mi prelazimo, moj care!«⁵⁹

⁵⁹ Oba ova kronograma objavio je, prema prepisu u *Kronici* M. E. Kadića — knjiga II str. 253, Mehmed Mujezinović (Prilozi za orijentalnu filologiju, VIII—IX, 1958—59, str. 183). U Kadića posljednji distihon, koji je prenio M. Mujezinović glasi:

صیفي نظر ايله اولدم تمام — يازدى تاريخنى

te mu je dao pogrešan prevod:

»Kad ga je vidio Sejfi, on mu je istog časa sročio kronogram: Snaga svoda«.

Posljednji stih drugog kronostiha

prema Kadiću glasi: ال چقدي

Mujezinović je također dao pogrešan prevod:
»Mi prelazimo preko ćuprije s koje se povukao moj vladar«.

Kako je ispod kronostiha napisan datum 974. i zbir bročane vrijednosti slova daje istu godinu, očito je da je tekst u Kadića pogrešan. Evlija Celebija u svojoj *Sejahatnami* (str. 482, izdanje na turskom jeziku) donosi tačan kronostih s godinom 974, ikako je naveden u kodeksu Orijentalnog instituta.

Za gradnju mostarske tvrđave nepoznati pjesnik je napisao ovaj kronostih koji tekstualno glasi:

نیجه تقریر ایده ایم وصف کریم الشانی — بوله مم وصفنه لایق کهر خوش معنی
 نه قدر همتمی صرف آتسه اسکر بر ناظم — ایده مز مدحنه و جهله نظم رعنا
 کلوبن شهر مزه ایلدی کم بر خوش سور — که تحصن اوله اهلنه ز مکر اعدا
 نیجه ارباب هنر جمع اولوبن اولدمده — که بنانک ایده اتمامنه تاریخ انشا
 5 دیدی استاد سخن طالب در یکتا — عجب ای حصن بنا ایتدی محمد پاشا

Datum gradnje mostarske tvrđave.

Kako da dam opis velike stvari?
 Za odgovarajući opis ne mogu naći riječi lijepa značenja.

Koliko god nastojao jedan pjesnik,
 Neće naći divne riječi da pohvali kako treba.

Došavši u naš grad, napravi jedan dobar zid,
 Da bude utvrđenje stanovnicima od neprijateljske prevare.

Mnogo se učenih ljudi skupilo onog časa,
 Da napišu kronogram za dovršenje gradnje.

Reče pjesnik koji traži vrijedni biser:
 »Čudo, tvrđavu sagradi Muhamed pašal«

Godina: 1108⁶⁰

Slijedeća pjesma anonimnog pjesnika posljednim stihom daje nam datum popravka mostarskih česama.

Tekst pjesme glasi:

تاریخ تعمیر چشمهای موستار

رئیس چاوشان اول یوسف آغا کریم الشان — زلال لطفنه ریآن قالدی نوع انسانی

⁶⁰ Godina 1108. hidžri odgovara 1696. godini. Te godine je popravljena mostarska tvrđava, jer je za vrijeme kandijjskog rata osvanula mletačka vojska pod Mostarom 1652.

g. i kasnije dva puta za vrijeme bečkog rata, 1693. i 1694. g. (H. Kreševljaković i H. Kapidžić, »Stari hercegovački gradovi«, Sarajevo, str. 10).

- آقیدوپ گوشه گوشه شهر موستار ایچره — جنان عالیات اوزه آنا بولدردی رجحانی
كوثرار
- شورسم اوزه بریق الوجه بر صودر كه — كورینور چشمه خورشیدوش رشان
ونوروانی آقدقیچه
- دکل صومزده موستار اهلنه کیم انلر نه هر دم — ورود ایتمکده آیک صورتنده فیض ربانی
- 5 بوابیچون قولدی بیت ائیده انکی تاریخ — که اسلوب دلدرده یامش انک هر یون بانی
- نخستین احرف منقوطه مصراع اولدر — ایکنجی مصراعک هم نقطه سز حرفندن
آل آنی
- آقتدیلر ینه موستار ایچره عین حیوانی — روانه اولدی کور موستارده سان کوثر ثانی
- ۱۱۱۳
س

U prevodu glasi:

Starješina čauša, taj čestiti Jusuf aga,
Svojom čistom dobrotom napoji ljudski rod.

Proveo je po čošetima šehar Mostara vode »Kevser«,
Dao im je prednost nad uzvišenim rajem.

Prema tome opisu, ta je voda bistra, kada teče,
U njoj se vidi veselo, sjajno i svijetlo sunce.

Voda nije samo vesela vijest Mostarcima, kojima
Stalno dolazi, to je Božija blagodat u vidu vode.

- 5 U.slijedećem stihu data su za ovu vodu dva datuma,
Svaki od dva sačinio je na drugi način pisac.

Prvi datum su dijakritička slova prve polovine distihona,
Drugi datum uzmi iz nedijakritičkih slova druge polovine
distihona,

»Provedoše opet kroz Mostar vodu života,
Vidi, proteče u Mostaru, smatraj (to) drugim Kevserom!«

Kronostih — posljednji distihon — rijedak je primjer vještine
da se u stihu datum izrazi dva puta, jednom u zbiru brojčane vrijed-
nosti (ebdžed hesab) slova sa dijakritičkim znakovima u prvoj polo-

vici stiha, drugi put iz zbira brojčane vrijednosti slova bez dijakritičkih znakova druge polovice stiha. Taj stih glasi:

افتدیلرینه موستار ایچره عین حیوانی

روانه اولدی کور موستارده سان کوثر ثانی

Zbir brojčane vrijednosti slova s dijakritičkim znakovima iznosi:

ق = 100, ت = 400, ی = 10, ی = 10, ن = 50, ت = 400, ی = 10,

ج = 3, ی = 10, ن = 50, ی = 10, ن = 50, ی = 10, = 1113 H.

Zbir brojčane vrijednosti slova bez dijakritičkih znakova iznosi:

ر = 200, و = 6, ا = 1, ه = 5, ا = 1, و = 6, ل = 30, د = 4,

ك = 20, و = 6, ر = 200, م = 40, و = 6, س = 60, ا = 1, ر = 200,

د = 4, ه = 5, ص = 90, ا = 1, ك = 20, و = 6, ر = 200,

ا = 1, = 1113 H.

Hidžretska 1113. godina traje od 8. juna 1701. do 28. maja 1702. g. Vještina pjesnika se vidi i u logičnom smislu obiju polovica distihona, kao i cijele pjesme⁶¹.

Povratak mostarskih česama zabilježio je i mostarski pjesnik Ebdal efendija s tri stiha kojima je dat naslov:

موستارده مرحوم روزنا مجی خیرینک بطل چشمه لرینی احیا ایدن یوسف عفا

حقتده موستار شعرا سندن ابدال افندیك تنظیم ایتدیكى قطعده

što znači: Stihovi mostarskog pjesnika Ebdal efendije o Jusuf-agi, koji je popravio pokvarene česme na vakufu u Mostaru umrlog Roznamedžije.

Tekst stihova glasi:

سر سهزنگان شهر یاری — اولو خیر ایله احیا قیلدی موستاری

کتوروب چشمه لرینک یوز اون اوچده — اکا اجرین ویروب فردوس باری

قبول ایت یا رب ابدالک دعاسن — بحق مصطفی و چاریاری

U prevodu stihovi glase:

Starješina carskih čauša velikim dobrom oživi Mostar,
Dovede česme hiljadu sto trinaeste, nagradio ga Stvoritelj raja

Firdevs,

⁶¹ Ovu pjesmu je zabilježio M. E. Kadić u svojoj *Kronici* (V—53) u kojoj je ligaturu آفتدیلرینه napisao

افتدیلرینه, što je dalo kronogramu drugi smisao i netačan datum. (Vidi »Naše starine, 111, Sarajevo 1956, str. 189—193).

Gospodaru, primi molitvu Ebdalovu, tako Ti Mustafe
(vjerovjesnik Muhamed) i četvorice drugova«

O ovome pjesniku Ebdal-efendiji je ovo prvi podatak.

MOSTAR IN TURKISH POETRY OF XVII CT.

Beside Sarajevo, the town about which several poems had been written so far. (M. Handić, Sarajevo u turskoj pjesmi, Glasnik IVZ, Sarajevo, 1943, No. 7—12; O. Musić, Jedna turska pjesma o Sarajevu iz XVII vijeka, Prilozi III—IV, Sarajevo, 1952—53, pp. 575—587). Mostar is also a town, that our people wrote poetry about in Turkish. Along with Sarajevo and its mosques, schools, public baths, libraries, gashouses and water supplies — Mostar become one of the most prominent towns of Herceg-Bosna and gave relatively the largest number of learned man and poets.

Dr. Safetbey Basagic along with biographical data on life and work of the famous poet of Mostar Dervish pasha Bajezidagich published among others also his eulogy about Mostar and eight freely translated verses. (Dr. Safetbey Basagic, Bosnjaci i Hercegovci u islamskoj knjizevnosti, Sarajevo, 1912, pp. 39—50). He published (nazire) from the parallel Dervish-pasha ode of Mostar only two verses of the ode »by someone called Dervish-efendi of Mostar« without any additional coments. (Detto, pp. 43—87).

In this work both poems, by the two Dervishes on Mostar, in such a way that the ode by Dervish — pasha Bajezidagich had nine and not eight lines, as Basagic had published. As a comparison to the ode by Dervish-pasha, the poem about Mostar by hadji Dervish-efendi has also nine lines. Comparing these two pices about Mostar one can say and conclude that hadji Dervish-efendis' poem about Mostar is as good as Dervish-pashas', considering descriptions and the beauty of the language. One can see it from the text and translation of both poems. Although, Basagic thought that Dervish-efendis' »lags behind its paragon, and that it is not getting anywhere near it« is unfounded. With these two poems, a poem about Mostar by the so far unknown poet Tabije of Mostar was published. There are 13 lines of the same metre (el-hezeg) just as the poems by two Dervishes, and by description and beauty of the language is nothing less beautiful than poetry of the two mentioned above.

The famous arched bridge over Neretva River in Mostar was especially mentioned in all three poems. This bridge, which is an attraction in Mostar, even today, inspired also a poet called Medjatija, who wrote some truely beautiful verses about it. As Medjatijas' poem is full of alegorys and metaphores of hardly understandable abstract comparison. It was probably the reason why Basagic did not even try to translate Medjatijas' poetry. For Medjatijas' poetry

Basagich said, that his poetry is »a truly mysterious metaphores« (detto, p. 56). There are seventeen lines, most part of which is the detailed description of the bridge and only a smaller number of them is difficult to understand, because of the picturesque comparisons. This was probably the reason why Basagich so definitely rejected Medjatija as a poet.

The poet Husein-efendi Čatrnja had written three poems in which the skill of the three rope-dancers, who danced fearlessly on the rope which was stretched from one to the other side of the river above the bridge, is described. He said that they had accomplished something »not done before either by the Arabs or the Persians or the Latins«. In these poems the poet compares the life of man with walking of ropedancer over the rope and he recommends people a religious and honest living in this world for the salvation on the next.

The building of the bridge, fortress and the reconstruction of the water supply in Mostar were mentioned by unknown poets in successfully constructed chronograms. According to »ebdjed« the following dates are mentioned: 973H = 1566—67 construction of the bridge, construction of the fortress 1108H = 1696—97, and reconstruction of the watersupply 1113H = 1701—02.

It is important to point out that the chronogram on the water-supply reconstruction expressed the last verse represents a very rare example of knowledge and skill of the unknown poet. This chronogram contains the dates on one occasion in the sum of the numerical value of the letters with diacritical signs on the first half of the line and on the other as the sum of the numerical value of the letters, but without diacritical signs in the second half of the line. This verse — chronogram is as follows:

اقتديارينه موستار ايچره عين حيواني

روانه اولدى كورد موستارده سان كوثر ثاني